

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051]:81'243](71)

КАНАДСЬКИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Безлюдна Віта, доктор педагогічних наук, професор кафедри іноземних мов, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-4333-9026

E-mail: vitabz@ukr.net

Свиридюк Ольга, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0003-3954-397X

E-mail: o.svyryduk@udpu.edu.ua

Будь-яка мова, вивчена після засвоєння першої мови, є другою мовою. Практика вивчення другої іноземної мови має давню історію у світі. Канада славиться своєю двомовністю та освітою світового рівня. Досвід Канади є значним і вагомим у викладанні другої мови, а особливо досвід підготовки вчителів до викладання другої іноземної мови. Тому метою статті є аналіз канадського досвіду підготовки вчителів другої мови. Аналіз засвідчив, що університети Канади успішно впроваджують різні програми підготовки вчителів і водночас дозволив виявити, що найпоширенішою програмою в коледжах та університетах є TESOL.

***Ключові слова:** друга іноземна мова, програми підготовки вчителів, англійська, як друга мова, ESL, TESOL.*

CANADIAN EXPERIENCE OF SECOND LANGUAGE TEACHER TRAINING

Bezliudna Vita, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Foreign Languages, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-4333-9026

E-mail: vitabz@ukr.net

Svyrydiuk Olha, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-3954-397X

E-mail: o.svyryduk@udpu.edu.ua

Any language learned after mastering the first language is a second language. The practice of learning a second language has a long world history.

Canada is famous for its bilingualism and world-class education. Language issues of particular concern in Canada include the study of French as a second language (FSL) by English-speaking Canadians and immigrants in Quebec; study of English as a second language (ESL) by French speakers in Quebec and immigrants in English Canada; supporting other languages, such as those of immigrants and indigenous people; and learning English or French as a second language by indigenous people. The experience of Canada is significant in teaching a second language, and especially the experience of second language teacher training. Therefore, the purpose of the article is to analyze the Canadian experience of second language teacher training.

Universities of Canada offer a variety of second language (English) teacher training programs, including a Bachelor of Arts in Applied Linguistics, English as an additional teacher certification language, CELTA and TESOL. The analysis revealed that 62 universities and colleges offer 70 TESOL programs, while only 10 offer CELTA. Therefore, in our article we will look at the content of the TESOL program with the support of TESL Canada – the national English language federation for second language teachers.

It has been stated that ESL teacher performs the following duties: conducts hands-on activities; organizes work in discussion groups, individual and group projects; develops curriculum and prepares study materials; prepares tests and papers to evaluate student performance; oversees individual or group projects; may serve on committees to discuss budgets, review curricula and course requirements; can provide advisory services to government, business and other organizations.

Keywords: *second language, teacher training programs, English as a second language, ESL, TESOL.*

У сучасних умовах інтеграції України до європейського та світового освітнього простору проблема іншомовної професійної підготовки майбутніх учителів набуває особливої значущості. Увага науковців зосереджується на модернізації підходів щодо формування іншомовної професійної компетентності, володіння якою дає змогу майбутньому спеціалісту ефективно здійснювати міжмовну й міжособистісну комунікацію [1, с. 274].

Канада славиться своєю двомовністю та освітою світового рівня. На нашу думку, досвід Канади є значним і вагомим у викладанні другої мови, а, особливо, досвід підготовки вчителів до викладання другої мови [5]. Тому метою статті є аналіз канадського досвіду підготовки вчителів другої мови.

Останні дослідження з оволодіння мовою Дж. Дікс (J. Dicks), Ф. Лопез (F. Lopez), М. Сканлан (M. Scanlan), Б. Гундрум (B. Gundrum) Г. Стерн (H. Stern), Дж. Річардс (J. Richards) показують, що вивчення другої мови не тільки приносить користь учням шляхом підвищення статусу їхньої майбутньої роботи, досвіду подорожей та крос-культурних навичок, але й покращує їхні когнітивні здібності, в результаті чого покращуються оцінки з першої мови та математики. Крім того, стимуляція мозку, яка виникає при вивченні другої мови, збільшує розбіжність мислення, здатність пам'яті та тривалість уваги. Існує безліч інтелектуальних, схоластичних, економічних та культурних переваг у вивченні другої мови, тому було б абсурдом не заохочувати вивчення другої мови. Вивчення другої мови призводить не тільки до відкриття різних частин світу та власного «Я», але й до більшого сприйняття зв'язків між цими різними частинами світу та власним «Я».

З юридичної точки зору, в Канаді існує три основні класи мов: офіційна мова чи «хартія» (французька та англійська), які визнаються федеральними офіційними мовами, що зазначено у «Акті про мови» 1969 року згідно з провінційним законодавством, але французька мова є лише офіційною мовою у Квебеку та Нью-Брансвіку; ті, як зазначено у документі «Статистика Канади», «мови іммігрантів», які не мають офіційного статусу в Канаді, але їх використовують як національні або регіональні мови; мови предків корінних народів, які не захищені законодавчо на федеральному рівні.

Мовні питання, що мають особливе значення в Канаді, включають вивчення французької мови як другої мови (FSL) англійськомовними канадцами та іммігрантами у Квебеку [7]; вивчення англійської мови як другої мови (ESL) франкофонами в Квебеку та іммігрантами у англомовній Канаді; підтримання інших мов, таких як: мови

іммігрантів та корінних жителів; вивчення англійської чи французької мови як другої мови корінними жителями.

Якщо французька мовна політика викликає питання щодо єдності Канади та франкофонно-англофонних відносин, дебати щодо англійської мови як другої мови були менш політичними. Наприклад, для іммігрантів в англійській Канаді вивчення англійської мови є необхідною умовою економічного виживання. Лише після Другої світової війни уряди провінцій створили мовні та громадські програми для дорослих-новоприбулих, шкільні ради створили мовні класи для дітей-іммігрантів, а зростання громадських коледжів призвело до розвитку програм середнього рівня загальноосвітнього навчання. На початку 1970-х викладачі ESL створили ряд провінційних асоціацій ESL, а в 1978 році була створена TESL Canada, загальнодержавна федерація асоціацій, що займаються викладанням ESL[4].

Жодна узгоджена національна стратегія, що стосується проблем адаптації іммігрантів, ще не сформульована, а послуги іммігрантам все ще надаються складною мережею шкільних рад, університетів та коледжів, а також агенціями федеральних та провінційних урядів. Особливе значення в цій галузі має внесок у складні питання сертифікації володіння мовою та стандарти програми «Мовна інструкція для новоприбулих канадців» (LINC). Було розроблено широкий спектр підходів для задоволення потреб студентів з ESL, однак в цій галузі існують певні проблеми, які також охоплюють FSL, а саме: недостатня кількість викладачів та консультантів, недостатня підготовка викладачів, нестача відповідних навчальних програм і матеріалів, відсутність чітких цілей [4].

Наприкінці 1970-х років, хвиля біженців з Південно-Східної Азії виявила невідповідності у системі навчання мов та служб поселення. У 1981 році після національного симпозіуму з проблем дорослих біженців Комітет дій TESL Канади закликав розробити національну політику щодо навчання біженців. Комітет рекомендував двоступеневий підхід, при якому базова тримісячна програма включатиме різноманітні професійні варіанти, при яких особлива увага приділятиметься навчанню грамотності, англійській мові на робочому місці, англійській мові як другому діалекту та для спеціальних груп, таких як: молоді люди, люди похилого віку, жінки та люди з віддалених районів.

Оскільки будь-яка федеральна державна служба повинна бути доступна будь-якою офіційною мовою, федеральні державні службовці повинні володіти обома мовами. Федеральна державна служба створила власну програму мовного навчання. Протягом 20-річного періоду між початком 1970-х та початком 1990-х років понад 2500 державних службовців щорічно проходили мовне навчання французькою чи англійською мовами в мовних центрах Канади. Останні кілька років ознаменувалися різким скороченням кількості курсів, що пропонуються безпосередньо через федеральні мовні навчальні центри, та просуванням до субпідрядних курсів другої мови у комерційних мовних школах.

Акредитовані мовні програми в Канаді навчають канадських та міжнародних студентів двом офіційним мовам, англійській та французькій. Мовна освіта в Канаді приваблює кращих міжнародних студентів з усього світу для навчання в громадах по всій країні. Студенти знайомляться з мовою, культурою, цінностями та способом життя

Канади.

Мовні програми унікально структуровані. Оскільки студенти приїжджають з різними рівнями мови та потребами, для них доступні кілька варіантів. Деякі студенти навчаються швидко, а іншим знадобиться більше часу. Деякі мовні програми пропонуються на два тижні, а інші на рік і більше, залежно від потреб студентів.

Широке різноманіття програм забезпечує різні цілі. Деякі студенти приїжджають сюди на навчальний туризм. Інші хочуть навчатися в одному з університетів та коледжів світового класу Канади. Решта хочуть інтегруватися в життя Канади та працевлаштуватись.

Ці програми не включені у формальне навчання. Педагоги оцінюють рівень володіння мовою, який студенту потрібний для вступу до коледжу після закінчення школи, працевлаштування або для подачі заяви на отримання статусу іммігранта.

Університети Канади пропонують різні програми підготовки вчителів другої мови (англійської), серед них бакалавр мистецтв з прикладної лінгвістики, англійська або французька як додаткова мова сертифікації вчителів, CELTA та TESOL. Варто зауважити, що 62 університети та коледжі пропонують 70 програм TESOL, а CELTA тільки 10 [6]. Тому в нашій статті ми розглянемо зміст програми TESOL за підтримки TESL Canada – національної федерації англійської мови як викладачів другої мови.

Програма TESOL є 15-кредитною програмою післядипломної підготовки з п'ятьма дисциплінами, що включають як теоретичні знання, так і практичний досвід. Програма працює вже більше десяти років. Студенти потребують закінченого університетського ступеня з будь-якої дисципліни, щоб мати право подати заявку на програму. Абітурієнтам також потрібно довести свою компетентність англійською мовою, досягнувши балу в іспиті TOEFL або IELTS, еквівалентному рівню 7/8 CLB. Випускники програми готові викладати як у Канаді, так і за кордоном, працюючи з учнями різного віку [6]. У програмі сильно зосереджено увагу на комунікативному методі. Іншою дуже вагомою частиною програми TESOL є виробнича практика.

З адміністративної точки зору, для ефективного забезпечення різноманітних потреб у навчанні в програмах TESOL, наявність невеликих розмірів груп – це спосіб забезпечити якість навчання та викладання (Glass & Smith, 1979).

Крім того, програми TESOL повинні постійно переглядатися та оновлюватися у відповідь на зміни у професії TESOL та ринку праці; забезпечувати випускникам достатній досвід перед закінченням навчання. Програми TESOL також повинні враховувати можливість післядипломної підтримки випускників, які зазнають кар'єрних проблем.

Викладачі мають вагомий вплив на кар'єрний розвиток випускників. Під час викладання курсів TESOL викладачі повинні враховувати різноманітність потреб у навчанні студентів та робити спробу пристосувати відмінності у навчальних потребах шляхом розробки навчальних програм, планування та проведення уроків. Наприклад, впровадження більш різноманітних методів навчання, оскільки випускники можуть зіткнутися з подібним рівнем різноманітності у своїй майбутній кар'єрі TESOL. Нарешті, підтримання зв'язків зі студентами після закінчення навчання було визначено в поточному дослідженні як ефективний спосіб, щоб інструктори TESOL пропонували професійні поради та підтримували випускників для постійного вдосконалення своїх

навичок TESOL.

Університетська освіта стимулює розвиток багатьох цінних навичок, які потрібні для роботи вчителю другої мови. Роботодавці все частіше вимагають від своїх працівників набору загальних навичок, а саме комунікація, дослідження, використання даних, аналітичні вміння, прийняття рішень, вирішення проблем, відповідальність, адаптованість та самостійність, знання інших культур, навички письмового та усного спілкування, винахідливість і терплячість, організованість та орієнтованість на деталі, креативність, а також навички роботи в команді.

Окреме місце займають специфічні навички, а саме: знання різних технологій та вміння інтегруватися; здатність творчо мислити; здатність оцінювати та визначати навички, потреби інших людей, знаходити шляхи їх вирішення; усна та письмова комунікація з різними аудиторіями; демонстрація умінь працювати індивідуально та професійно в команді над різноманітними проектами та в різних контекстах; глибоке розуміння різних аспектів цільової мови: читання, письмо, аудіювання та говоріння; глибоке розуміння умов та модальності викладання та навчання як другої мови; розуміння різноманітних теоретичних та методологічних підходів у навчанні та вивченні другої мови; різноманітність пізнавальних і соціальних здібностей, традиційно пов'язаних з гуманістичною вищою освітою; розуміння етнолінгвістики та культурного різноманіття; розуміння проблем, пов'язаних зі шкільним середовищем.

Вчителі ESL (англійська мова як друга мова) навчають англійській мові та життєвим навичкам новоприбулих іммігрантів, іноземних студентів та інших, чиєю першою мовою є не англійська.

Учитель ESL виконує наступні обов'язки: проводить практичні заняття, організовує роботу у дискусійних групах, над індивідуальними та груповими проектами; розробляє навчальну програму та готує навчальні матеріали; готує тести та документи для оцінки успішності учнів; здійснює контроль індивідуальних або групових проєктів; може виступати в комітетах для обговорення бюджетів, перегляду навчальних програм та вимог до курсу; може надавати консультаційні послуги уряду, бізнесу та іншим організаціям [7].

При роботі з новоприбулими іммігрантами вчитель планує заняття з питань повсякденного життя в Канаді, наприклад: бесіда по телефону, пошук роботи, покупка продуктів або похід до банку чи лікаря. Учителі також можуть залучати студентів у поїздки та проводити інші заходи поза аудиторією.

Вимоги до викладача ESL змінюються залежно від місці працевлаштування. По-перше необхідний ступінь бакалавра з відповідної тематики, наприклад, англійської мови, а також може знадобитися членство в провінційному або територіальному об'єднанні вчителів; зазвичай вимагається кількарічний досвід роботи вчителів у школі.

Для планування та проведення навчальних курсів та професійних навчальних сесій, які є змістовними та ефективними, важливо мати всебічне розуміння того, що включає професійна компетентність вчителя другої мови. За словами Джека Річардса (Jack Richards, 2010), у навчанні другої мови існує десять основних аспектів вміння та навичок: знання мови, знання змісту, навички викладання, контекстуальні знання, ідентичність викладача другої мови, навчання, орієнтоване на учня, спеціалізовані когнітивні навички, практичний досвід, залучення до спільноти практиків та

професіоналів. Джек Річардс розкриває кожну зі складових професійної компетентності викладачів другої мови. Важливо пам'ятати, що мовна компетентність є багатогранною та надзвичайно складною. Викладання мови відбувається в широкому діапазоні, починаючи від викладання другої мови як предмета (наприклад, викладання французької мови в основних французьких програмах) до викладання складного змісту предмету, або в програмах занурення, або як мови навчання для прибульців. У нашому всемовному світі викладання та вивчення мови стають важливішими, ніж будь-коли [8].

При оволодінні другою мовою, зокрема, викладання англійської мови у франкофонних поселеннях та французької мови в поселеннях англофонів, уникають підходів, які заохочують мовний шок. Навіть зараз викладачі намагаються утримувати першу та другу мови без будь-якої тенденції витіснення одна одною. Сучасна практика викладання мов вимагає підходу до навчання, орієнтованого на розвиток адитивної двомовності, тобто викладання другої мови таким чином, щоб не шкодити існуванню першої, а натомість надає обом вагою ролі (двомовність без асиміляції). На основі оновленої, вдосконаленої версії комунікативного підходу, орієнтованого на дію, сучасна педагогіка робить акцент, перш за все, на розвиток навичок усного спілкування, стратегій їхньої підтримки та створення навчального середовища, яке характеризується співпереживанням та взаємною повагою і, отже, піддається ризику, який необхідний для розвитку мови.

Отже, у статті здійснено аналіз програм підготовки вчителів другої мови в університетах Канади. Проведений аналіз засвідчив, що університети Канади успішно впроваджують різні програми підготовки вчителів і водночас дозволив виявити, що найпоширенішою програмою в коледжах та університетах є викладання англійської мови для носіїв інших мов, TESOL. Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо у детальному аналізі принципів, методів, форм навчання другої мови у закладах вищої освіти Канади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Северіна Т. Іншомовна професійна підготовка майбутніх педагогів в умовах запровадження нового державного стандарту. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. № 9, ч. 1. С. 274–280.
2. TESOL International Association (TESOL). Standards for Initial TESOL Pre-K-12 Teacher Preparation Programs. Alexandria, VA: Author, 2018. URL: <https://www.tesol.org/advance-the-field/standards/tesol-iaep-standards-for-p-12-teacher-education-programs>
3. Lopez F., Scanlan M. & Gundrum B. Preparing teachers of English language learners: Empirical evidence and policy implications. *Education Policy Analysis Archives*. 2013. No 21(20). P. 1–31.
4. Stern H., & Leblanc R. & Laurendeau P. Second-Language Instruction. *The Canadian Encyclopedia*. 2016. URL: <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/second-language-instruction>
5. What is Language Education. URL: <https://www.languagescanada.ca/en/sector-canada>
6. Lists TESL-recognized training programs. URL: <https://tesl.ca/training/tesl-canada-recognized-teacher-training-programs/recognized-teacher-training-directory.html>
7. Dicks J. Towards a common framework of reference for language teacher competence: supporting language teachers. 2018. URL: <https://cpf.ca/en/files/The-State-of-French-Second-Language-Education-in-Canada-2018.pdf>
8. Richards J. C. Competence and Performance in Language Teaching. *RELC Journal*. 2010. 41(2). P. 101–122. URL: <https://doi.org/10.1177/0033688210372953>

REFERENCES

1. Severina, T. (2014). Inshomovna profesiyna pidhotovka maybutnikh pedahohiv v umovakh zaprovadzhennya novoho derzhavnoho standartu. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelya*, 9, 274–280 [in Ukrainian].
2. TESOL International Association (TESOL) (2019). Standards for Initial TESOL Pre-K-12 Teacher Preparation Programs. Alexandria, VA: Author. URL: <https://www.tesol.org/advance-the-field/standards/tesol-caep-standards-for-p-12-teacher-education-programs>
3. Lopez, F., Scanlan, M. & Gundrum, B. (2013). Preparing teachers of English language learners: Empirical evidence and policy implications. *Education Policy Analysis Archives*, 21(20), 1–31.
4. Stern, H., Leblanc, R. & Laurendeau, P. (2016). Second-Language Instruction. *The Canadian Encyclopedia*. URL: <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/second-language-instruction>
5. What is Language Education. URL: <https://www.languagescanada.ca/en/sector-canada>
6. Lists TESL-recognized training programs. URL: <https://tesl.ca/training/tesl-canada-recognized-teacher-training-programs/recognized-teacher-training-directory.html>
7. Dicks J. (2018). Towards a common framework of reference for language teacher competence: supporting language teachers. URL: <https://cpf.ca/en/files/The-State-of-French-Second-Language-Education-in-Canada-2018.pdf>
8. Richards, J. C. (2010). Competence and Performance in Language Teaching. *RELC Journal*, 41(2), 101–122. <https://doi.org/10.1177/0033688210372953>